

Post postane rodoviten, ko se odpre drugemu

Leon Veliki in njegovo razumevanje posta

Post je skozi zgodovino krščanstva poznal razne oblike in tudi nekatere stranpoti. Podobno je tudi danes, saj še vedno obstajajo različne oblike in različni vzroki posta. Predvsem vzroki posta so lahko nekrščanski ali celo protikrščanski. Z odklonom od krščanskega vidika posta se je soočal papež Leon Veliki, ki je bil rimski škof od 29. septembra 440 do 10. novembra 461. Že v prvih letih svojega pontifikata se je srečal z manihejci,¹ ki so skupaj z drugimi ljudmi pribežali iz Severne Afrike. Severno Afriko so namreč zavzela vandalska plemena. Manihejstvo, s katerim se je srečal Leon, je bilo tesno povezano s krščanskim izročilom, saj je Leon svoje vernike večkrat povabil, naj povedo, kje se skrivajo ti krivoverci, ki so se hoteli začasno pridružiti pravoverni skupnosti, da bi tudi med pravovernimi kristjani iskali nove privrženice.² Značilnost manihejstva je kozmični dualizem, kateremu papež zoperstavi dobroto Stvarnika in stvarstva:

“Oni (manihejci) namreč obsojajo naravo stvari, s tem pa povzročajo krivico Stvarniku, in trdijo, da tiste, ki jedo, omadežujejo stvari, ki jih po njihovo ni naredil Bog, ampak hudič. Vendar zagotovo ne obstaja nikakršna slaba substanca (nulla sit substantia mala), pa tudi nobena narava sama v sebi ni slaba. Dober Stvarnik je namreč naredil vse stvari dobre, in Stvarnik vseh stvari je en sam, ki je naredil nebo in zemljo, morje in vse, kar je v njem. Vse te stvari, ki so dane ljudem za jesti in piti, so svete in čiste zaradi kakovosti njihove vrste (in sui generis qualitate).”³

Manihejci so se torej postili, ker so bili prepričani, da jih slabost materije, ki naj bi jo naredil hudič, odvrča od dobrega. S tem pa post postane ne samo odpoved hrani, ampak tudi zaničevanje Božjega dela, Boga samega in tako izraz krive vere. Prav to mišljenje manihejcev je zagotovo prispevalo k Leonovemu prepričanju, da obstaja razlika med kristjanovim in nevernikovim (oz. krivovernikovim) postom. Medtem ko kristjanova vera posveti tudi hranjenje, je prav nevera (kriva vera) tista, ki *omadežuje* nekrstjanov post. To trditev papež podpre z mislijo zapisano v Pismu Rimljanom: *“Kar koli pa ne izvira iz vere, je greh”* (Rim 14,23). Kristjanova vera je tista, ki posveti post,⁴ saj ga poveže s Kristusovim odrešilnim trpljenjem.

Papež je želel celotno kristjanovo življenje preplesti s Kristusom in s skrivnostjo odrešenja. Bil je eden prvih, ki je poizkušal “pokristjaniti” civilno leto in mu vtisniti znak svetosti časa,⁵ zato v njem lahko vidimo enega od začetnikov kvater,⁶ le da Leon še ne pozna postnih kvater. Lahko pa bi rekli, da razume celotni postni čas kot četrto kvaterno obdobje.⁷ Vsake kvatre so bile tesno povezane s postom, kar je vse letne čase povežalo s Kristusovo odrešilno skrivnostjo. Po papeževem mnenju so to obdobja slovesnega posta, ker se ne postijo verniki kot posamezniki, ampak skupaj z vso Cerkvijo. Prav ta enotnost celotnega Kristusovega skrivnostnega telesa pri postu je tista, ki zagotovi večjo učinkovitost odpovedi. Kvaterni post je imel zaključek pri

skupni sobotni vigiliji. Leon meni, da ni skupen samo post, ampak so skupne tudi zasluge take askeze. V izpostavljanju zaslug skupnega posta pa Leon ni edini škof 5. stoletja. Podobno misel je zagovarjal tudi Peter Krizolog, ki je bil škof v Ravenni.⁸

Kristjan, ki se posti skupaj z drugimi verniki, postane vojak krščanske vojske, ki se pod Kristusovim vodstvom bori proti silam zla. Vojskujoči se kristjan polaga svoje zaupanje v Gospoda, ki je trikrat premagal skušnjavca in je na križu premagal tudi smrt. Kristus *“se torej bojeval, da bi se kasneje tudi mi bojevali; on je zmagal, da bi podobno tudi mi zmagali”*.⁹ Kristus, ki je navzoč v vsakem kristjanu, je tisti, ki podpira in krepi vernika v boju s skušnjavami. Skupni post ne vključuje kristjana zgolj med druge člane Cerkve, ki se na ta način borijo proti grehu, ampak naredi, da celotno Kristusovo skrivnostno telo postane deležno Kristusovega boja proti grehu ter s tem njegove zmage nad grehom in smrtjo. Prepletanje kristologije, soteriologije in ekleziologije, ki se odraža tudi v Leonovem pojmovanju posta, kaže na izhodišče in temelj Leonove misli, ki je utelešena Beseda, Jezus Kristus, Odrešenik človeškega rodu. Seveda pa to ne pomeni, da je bil Leon proti osebnemu postu izven za to predvidenih časov. Poudaril pa je, da ima skupni post večjo vrednost od zgolj osebnega posta.

S poudarjanjem teološke vrednosti posta pa papež ne pozabi na antropološki vidik askeze. Kot smo že videli, post ni v tem, da se odpovemo stvarjem, ker so slabe. Stvari same v sebi so dobre, slab pa more biti edinole naš odnos do teh stvari. Človekova neprimerna uporaba je tista, ki “naredi” neko stvar za slabo in škodljivo. Vernik se odpove dovoljenim stvarjem, da tako uredi neprimeren odnos do stvari, in da bi tako povzročil rast kreposti, ki so sadež boja proti grehu.

Odpoved dovoljenim stvarjem ni usmerjena proti človeškemu telesu, ampak proti gre-

hu. Post človeku ponuja priložnost za polnejše sodelovanje med dušo in telesom v boju, ki ga vodi Bog sam. Telo mora biti pokorjeno, ne zaradi slabosti mesa, ampak ker nam to daje zagotovilo, da telo ne nasprotuje duši.¹⁰

Leon se tako počasi približa mnenju, da post ni samo v odpovedi dovoljenim materialnim stvarjem, ampak v prvi vrsti v izogibanju grehu. V nas samih so mnogi boji, ki pripeljejo do nasprotovanja med željami telesa in duše. Kadar so telesne želje močnejše, duša izgubi svoje dostojanstvo in postane sužnja telesa, ki bi ga morala voditi. Papež pokaže, kakšna naj bi bila hierarhija v človeku: človekovo telo mora voditi duša, ki je podvržena Bogu in okrašena z nebeškimi darovi, in ne telesno poželenje. Ta hierarhija preprečuje, da bi v človeku vladala greh in zemeljsko poželenje. Leon trdi, da pravi človekov mir nastopi takrat, ko je meso podrejeno duši, duša pa Bogu.¹¹

V pravkar povedanem lahko zaznamo vpliv dualizma, ki je močno zaznamoval delo mnogih cerkvenih očetov. Povabilo k izogibanju grehom in napakam heretikov ter poudarjanje dobrote stvarstva pa Leona oddalji od kozmičnega dualizma, ki je prisoten pri manihejcih. Odpoved se nanaša tako na materialne dobrine kot na greh. Papež se izogne pretiranemu poudarjanju nasprotja med dušo in telesom. Telo samo na sebi ni zmožno grešnega dejanja, saj ne more opraviti svobodne izbire. Razum je tisti, ki izbira med grehom in dobrim. Leonov dualizem je predvsem moralne narave: človek se odloča med dobrim in slabim, med Bogom in hudičem. Ker je v verniku prisoten Kristus, post postane eshatološko znamenje: znamenje končne osvoboditve od vsega zla in znamenje končne zmage.¹² Papežovo videnje posta je tesno zaznamovano z deleženjem pri Kristusovem trpljenju. To pride najbolj do izraza v njegovih pridigah v postnem času, ki je bil v 5. stoletju tudi čas priprave na krst katehumenov, ki so

jim bili pri krstu odpuščeni vsi grehi. Poleg že omenjenih ima post še nekaj učinkov na vernikovo življenje: kristjan si s postom očisti telo in dušo; s pomočjo askeze se v človeku obnovi pravi red stvari, kar mu omogoča, da ostaja odprt za spoznavanje in izvrševanje Božje volje; z duhovnim postom vernik ponovno odkrije, da je ustvarjen po Božji podobi.

“Kakšno je naše sodelovanje s Kristusom, če ne bomo nehali biti, kar smo bili? Ali kakšna je podobnost z vstajenjem, če ne bomo odložili starih navad (vetustas)? Iz česar izhaja, da tisti, ki razume skrivnost svojega prenovljenja (reparatio), mora odložiti mesene strasti in odvreči vso nesnago greha, da se bo ob prihajajoči svatbeni gostiji zasvetil v obleki kreposti.”¹³

Z. Arnšek: Romarja II., 2005, žgana glina, v. 38 cm.

Post verniku pripravlja obleko za nebeško svatbeno gostijo, saj mu pomaga posnemati Kristusa. Posnemanje Kristusa je mogoče, ker je bil Kristus tisti, ki je človeka prenovil in mu dal to zmožnost. Uteleženi Božji Sin tako ni samo zgled (*exemplum*), ampak je tudi tisti, ki je z odrešenjem verniku dal zmožnost, da ga posnema. Kristus, ki je navzoč, in ki deluje v verniku, tako postane *sacramentum et exemplum* za vsakega kristjana. Med tema dvema vidikoma ni nasprotja, ampak drug drugega dopolnjujeta: *sacramentum* je milost, ki vernika "usposobi" za posnemanje Kristusa. Kristjan more prav s Kristusovo pomočjo ponovno zaživeti kot tisti, ki je ustvarjen po Božji podobi.

Prav dejstvo, da je človek ustvarjen po podobi Boga, ki je ljubezen, ima zelo praktične posledice za kristjanov post, saj prav dejanja ljubezni človeka najbolj približajo Bogu, Božji podobi. Askeza ni namenjena sama sebi, ampak se mora odpreti ubogemu; postati mora odpoved za druge, za potrebne. Kadar manjka ta ljubezen do bližnjega, post ostane neploden, sterilen in ne more roditi pravih sadov. Sveti Leon je prepričan, da krepost brez ljubezni in brez usmiljenja ne more prinašati koristi.¹⁴ Še več, kadar se kdo zaradi bolezni ali zaradi katere druge šibkosti ne more postiti, lahko še vedno vrši dejanja usmiljenja, ki ga bodo posvetila.¹⁵ Papež gre še naprej v poudarjanju pomena ljubezni, saj trdi, da je človek brez ljubezni mrtev. Če Bog človeka ne bi prvi ljubil, potem človek ne bi bil zmožen ljubezni,¹⁶ ki se najbolj odraža prav v dajanju miloščine. V neki postni pridigi Leon spodbuja vernike, naj s pobožno vneto sprejemajo postne dneve tako, da bodo izvrševali dela usmiljenja, ter se tako pripravili na sprejem Božjega usmiljenja. Nadalje jih vabi, naj pogasijo jezo, izločijo vsako sovraštvo, naj ljubijo skupnost ter tekmujejo v ponižnem medsebojnem služenju.¹⁷ Vabilo k posvetitvi posta z deli usmiljenja in miloščine se nahaja v sko-

raj vseh papeževih postnih pridigah, pa tudi v drugih govorih, s katerimi je vernike vabil k drugim postnim dnevom. Spodbude k usmiljenju pa se ne nahajajo samo v govorih o postu, ampak tudi v številnih drugih pridigah. Spodbujanje dobrotelosti je tako pogosto, ker je papež prepričan, da Bog tistemu, ki dela dobro in se posti, odpušča grehe.

Videli smo že, da post neverniku ne prinaša zelenih sadov, ampak ga lahko celo zavaja v greh. Temu pa ni tako pri delih usmiljenja, saj ima vsako dejanje ljubezni dober učinek za tistega, ki ga izvrši, tudi če ta oseba ne veruje v Kristusa. Krščansko usmiljenje presega usmiljenje drugače verujočih, ker Kristus deluje v krščenem, hkrati pa se kristjanovo usmiljenje ne konča pri osebi, ki ji pomaga, ampak pri Kristusu, ki je rekel, da je prisoten v revežih. Kristjan, ki je usmiljen, se na nek način pridruži Božjemu stvariteljskemu delu. Človek sicer ne more ustvarjati iz nič, ko pa ljubi Boga in sočloveka, obogati darove, ki jih je prejel od Boga.

Posnemanje Boga ni rezervirano samo za bogate in za tiste, ki imajo vsega v izobilju. K odpovedi in k darovanju še bolj potrebnim je poklican prav vsak človek, tudi revež. Tisti, ki dela dobra dela, se ne sme bati, da ne bo več imel priložnosti, da bi jih še delal, ker bi postal preubog. Ko Leon govori o tej sposobnosti za usmiljenje, se sklicuje na evangelijski odlomek o ubogi vdovi, ki je darovala dva novčiča (prim. Lk 21, 2-4) in na Jezusove besede: "*Kdor dá piti samo kozarec hladne vode enemu izmed teh malih, ker je ta imenovan učenec, resnično, povem vam, ne bo izgubil svojega plačila*" (Mt 10,42). Iz teh dveh odlomkov papež sklepa, da ni važna količina daru, ki se ga podari nekomu, ampak je pomemben namen in ljubezen darovalca, ki stojita v ozadju tega dejanja. Odločujoča je kvaliteta dejanja in ne kvantiteta. Kdor je torej dobrotljiv, bo imel vedno možnost, da sočloveku priskoči na pomoč.¹⁸ Kristjan, ki

daruje svoj dar, mora darovati brez strahu in brez žalosti, ker dar podarjen revežu postane dar Kristusu. Armitage trdi, da se med darovalcem in Kristusom vzpostavi razmerje posojilodajalca in posojilojemalca, dar pa si lahko predstavljamo kot posojilo. Ta izmenjava med človekom in Bogom temelji v tem, da kristjan gradi svoje upanje na prihodnjih stvareh. Kristjanovo upanje je utemeljeno v Kristusovi zvestobi, saj je rekel, da se bo dalo tistemu, ki dá.¹⁹ Kljub temu da imajo dela ljubezni svojo pozitivno vrednost že sama v sebi, pa dejanja ljubezni prinesejo polni učinek le takrat, ko je v ozadju prava kristološka vera. V tem lahko vidimo še eno potrditev, da je Leonovo pojmovanje kristjanovega bivanja tesno povezano z njegovo vero v Kristusa, pravega Boga in pravega človeka. To dejstvo pojasni, zakaj si je papež tako vneto prizadeval za razjasnitev kristoloških vprašanj, ki so bila na višku prav v 5. stoletju. Edino Kristus je tisti, ki more dati smisel življenju, saj postavlja vsako človekovo dejanje v tesen odnos med vernikom in Bogom. To velja tako za post kot za dajanje miloščine, ki postu daje pravi smisel.

Literatura:

Leon Veliki, *Govori*:

Tractatus septem et nonaginta (1-38), CCL 138, uredil:

Chavasse A., Brepols, Turnhout, 1973.

Tractatus septem et nonaginta (39-96), CCL 138 A,

uredil: Chavasse A., Brepols, Turnhout, 1973.

Armitage, J. M.: *Twofold Solidarity. Leo the Great's Theology of Redemption*. Early Christian Studies 9. Moorooka, Brisbane: St. Pauls, 2005.

Garnella, O.: *Le quattro tempora nella primitiva tradizione romana*. Modena: Editrice Eterea, 1999.
Markus, R. A.: *La fine della cristianità antica*. Borla: Città di Castello, 1996.

1. Ustanovitelj te verske skupnosti je Mani iz Perzije, ki je poznal krščanstvo v eni izmed heretičnih oblik. Njegov nauk, ki je izrazito dualističen in mitičen, temelji na borbi dveh enakovrednih počel, dobrega in zla. Manihejstvo se je z izredno lahkoto prilagajalo mnogim verstvom, zato so obstajale mnoge oblike Manijevega nauka. V Sredozemlju je bil Manijev nauk izrazito povezan prav s krščanstvom.
2. Prim. Leon Veliki, *Govor* IX,4.
3. Leon Veliki, *Govor* XLII,4b.
4. Prim. Leon Veliki, *Govor* 79,2.
5. Prim. R. A. Markus, *La fine della cristianità antica*, Città di Castello, Borla, 1996, 155.
6. Zimske kvatre so bile decembra, spomladanske v postnem času, poletne so bile povezane s praznikom binkošti in jesenske so bile septembra.
7. Prim. Leon Veliki, *Govor* 19,2; O. Garnella, *Le quattro tempora nella primitiva tradizione romana*, Modena, Editrice Eterea, 1999, 128.
8. Prim. Leon Veliki, *Govor* 88,2,4; J. M. Armitage, *Twofold Solidarity. Leo the Great's Theology of Redemption*, Early Christian Studies 9, Moorooka, Brisbane, St. Pauls, 2005, 162-165.
9. Leon Veliki, *Govor* XXXIX,3b.
10. Prim. J. M. Armitage, *Twofold Solidarity*, 157.
11. Prim. Leon Veliki, *Govor* XXXIX, 2,5.
12. Prim. O. Garnella, *Le quattro tempora nella primitiva tradizione romana*, 144-145.
13. Leon Veliki, *Govor* 50,1.
14. Prim. Leon Veliki, *Govor* X,2.
15. Prim. Leon Veliki, *Govor* LXXXVII,3.
16. Prim. Leon Veliki, *Govor* 12,1.
17. Prim. Leon Veliki, *Govor* XLII,6b.
18. Prim. Leon Veliki, *Govor* XLII,2.
19. Prim. J. M. Armitage, *Twofold Solidarity*, 171-179; Leon Veliki, *Govor* X,2; XVII,2.